

Avoimien vai suljettujen silmien politiikkaa? Kirsi, kiintiöt ja populaari julkisuus

MINNA ASLAMA JA JOHANNA JÄÄSAARI

Feminismin Kirsi epäilee olevan jonkinlaista suljetuin silmin kulkemista. Itse avoimin silmin näkeväenä hänkin on tosin huomannut, että naispoliitikoilta vaaditaan suurempaa varovaisuutta kuin mieheltä; naispuolinen I. Kanerva olisi jo poliittinen ruumis.

Anna 4/1994, "Tuorein ja nuorin kansanedustaja" (Maija Töyry)

1. Poliitiikka, naiset ja media

"Kirsiltä on jo moni kysynyt, minkälainen naispoliitikko hän on: naisasianainen vai ei?" (Anna 4/94)

Naispoliitikot kursivilla tai ilman ovat julkisuuden kestoosiintyjä useimmissa länsimaissa. Erinäisten median ylilyöntien seurauksena, joista mainittakoon vaikkapa Margaret Beckettin kohtalo (Ross 1995) Britanniassa, Mona Sahlinin Ruotsissa ja Lipposen hallituksen naisministereitä koskeva kirjoittelu Suomessa, on herätty keskustelemaan, millainen on naispuolisen poliitikon kuva mediassa.

Poliittisen kommunikaation sukupuolittuneet rakenteet ja käytännöt ovat myös nouseva tutkimusalue, joka on viime aikoina alkanut kiinnostaa sekä mediatutkijoita (van Zoonen 1991; 1994; Sreberny-Mohammadi & Ross 1996; 1997; Ross 1995) että valtio-oppineita (Norris 1996; Kahn 1996).

Tutkijoiden mielenkiinnon kohteena ovat olleet varsinkin mediaan ja poliittiseen rekrytoi-

tumiseen ja representaatioon liittyvät kysymykset. Yhdysvalloissa ja Britanniassa naisten huonomman vaalimenestyksen syyksi on esitetty median, erityisesti television vinoutunutta suhdetta naisehdokkaihin ja naisten intresseihin. Median, ja etenkin tabloidien skandaalinkäryisen kirjoittelun on arveltu vaikuttaneen vähintään epäsuorasti siihen, etteivät pätevimmät naiset halua edes asettua ehdokkaiksi.

Vaikka media ei näin epäsuorasti alustavasti "valitsisikaan" ehdokkaiden sukupuolta (siihen vaikuttavista merkittävämmistä syistä ks. Norris & Lovenduski 1995; Kuitunen 1997), tiedotusvälineet vaikuttavat paljonkin siihen, mitkä teemat ovat kulloinkin julkisen keskustelun kohteena. Useimmiten uutisointi ja taustoitukset keskittyvät talous- ja ulkopoliittikkaan, alueisiin, joilla naispoliitikot eivät tähän mennessä juuri ole päässeet päteväitymään.

Muualla kuin Suomessa naisten aliedustus yhteiskuntaelämän eri tasoilla kuuluu jo politiikan tutkimuksenkin kestoaiheisiin. Selityksiä on 1960-luvulta alkaen etsitty mm. eri

maiden vaali- ja puoluejärjestelmistä, poliittisesta kulttuurista ja naisten asemasta yhteiskunnassa laajemminkin. Pääasiassa naistutkijoiden työn tuloksena onkin syntynyt varsin kattava kuva niistä mekanismeista, joiden vaikutuksella naiset suljetaan pois politiikan alueelta. Median rooli naisten poliittiseen edustukseen vaikuttavana tekijänä on kuitenkin jäänyt hyvin vähäiselle huomiolle. Tämä huolimatta siitä, että poliittinen kommunikaatio oli varsinkin aiemmin merkittävä aihepiiri niin joukkoviestinnän kuin politiikankin tutkimuksessa. Tämänhetkiset viestinnän tutkijat puolestaan ovat käsitellessään sukupuoleen liittyviä kysymyksiä keskittyneet populaarikulttuuriin, esimerkiksi television saippuaopperoihin, ”perhesarjoihin” ja naisten lukemistoihin (ks. van Zoonen 1994).

2. Sorsitaanko vai suositaanko naisia?

Sitä mukaa kun naispoliitikkojen määrä eri maissa on kasvanut ja vertailua on päästy tekemään miesten ja naisten saaman julkisuuden välillä, sukupuolen vaikutus julkisuuden määrään, sisältöön ja sävyyn on osoittautunut kiistattomaksi. Tähän mennessä tehty tutkimus näyttää, että naispoliitikkojen esiintymistä mediassa luonnehtii kolme piirrettä, jotka ovat pitkälti yhteisiä poliittisesta järjestelmästä, kulttuurista tai naisten asemasta riippumatta:

- 1) naispoliitikot saavat vähemmän julkisuutta kuin miehet
- 2) naisten saama julkisuus käsittelee enemmän ”luonnetta”, perhesuhteita, yksityiselämää ja ulkonäköä kuin miespoliitikkoja käsittelevä journalismi
- 3) naispoliitikkojen toimintaa, poliittisia mielipiteitä ja ajamia asioita (”uskottavuutta”) käsitellään useimmiten kriittisemmässä valossa kuin miesten (Sreberny-Mohammadi & Ross 1997; Ross 1995; Kahn 1996).

Usein esitetään, että naispoliitikot joutuvat negatiivisen julkisuuden kohteeksi juuri siksi, että he ovat poliitikkoja. Naiset saavat vain osansa. Viime aikoina poliitikkoja koskeva journalismi onkin kehittynyt aggressiivisempaan suuntaan - osaksi siksi, ettei lukijoille, katsojille tai kuuntelijoille syntyisi sellaista

vaikutelmaa, että toimittajat olisivat liian tavallisissa väleissä poliitikkojen kanssa.

On tietenkin miespoliitikkoja, jotka saavat vähän julkisuutta, joiden yksityiselämästä (ja jopa vaatetuksesta ja hiustyylistä) kirjoitellaan, ja joiden tekemisiä arvostellaan julkisuudessa. Miehet kuitenkin pääsevät esille ja etenevät politiikassa vähäisestä tai ”negatiivisesta” yksityiselämää koskevasta kirjoittelusta (naisjutut, perheväkivalta, alkoholiongelmat jne.) ja ankarasta julkisesta arvostelusta (epäpätevyys, vallanhimo, aseman väärinkäyttö) huolimatta.

Toisaalta siinä missä vaikkapa Britanniassa naispoliitikot toteavat ettei nainen koskaan ole oikean ikäinen, vaan on ”joko liian nuori tai liian vanha” (Sreberny-Mohammadi & Ross 1997, 103), Suomessa naispoliitikot saavat julkisuutta iästä riippumatta, eikä julkisuus ole myöskään ainakaan yksiselitteisesti kielteistä. Suuri ansio tästä lankeaa ns. naistenlehdille (Anna, Eeva, Gloria, Me Naiset, Trendi, myös ”perhelehdenomaisemmat” Kotiliesi ja Kodin Kuvalehti jne.), joissa lähes joka numerossa esiintyy joku naispoliitikko.

Helsingin Sanomien kuukausiliitteen (4/97) mukaan ”naispoliitikko” olikin viidenneksi yleisin aikakauslehden kansihenkilön ”siviiliammatti”, edellä olivat missi, naisartisti, naisnäyttelijä ja julkkiksen vaimo. Mikä tarkkaan ottaen sitten on ongelmallista naispoliitikkojen ja median välisissä suhteissa? Vai onko Suomessa, tasa-arvon mallimaassa, tässäkin suhteessa kaikki hyvin ja erinomaisesti?

Suomessa herättiin suhtimaan sukupuolen, median ja politiikan suhteita vuoden 1994 presidentinvaalin yhteydessä ja varsinkin sen jälkimainingeissa. Tämä ei kuitenkaan tapahtunut niinkään median ansiosta vaan siitä huolimatta (ks. Lammi-Taskula 1994). Toisaalta Suomen EU-jäsenyyssprosessiin liittyvässä julkisessa keskustelussa sukupuoli- ja tasa-arvo-kysymykset sivuutettiin, kuten kävi myös vuoden 1995 eduskuntavaaleissa. Pikemminkin vaalien jälkeen puhuttiin naispoliitikkojen liiallisesta ”radikalismista” tasa-arvon, eduskunnan naisverkoston ja muiden ”naisasianteemojen” osalta. Laman oloissa naiset näyttivät pyrkivän edistämään vain omia ”erityisintressejään”, kun taas miehet ajoivat koko kansakunnan etua (keskustelusta ks.

Julkunen 1995).

Naisena olemisesta on poliitikolle toisaalta hyötyä, toisaalta haittaa, riippuen suhdanteista. Koska tähänastinen tutkimus on keskittynyt osoittamaan julkisuuden naispoliitikoille näyttämää nurjaa puolta, halusimme tarkastella miten naiseuden hyöty maksimoidaan – avoimin silmin.

3. Tapaus Kirsi ja kiintiöt

Nykyisistä naispoliitikoista Kirsi Pihaa koskeva julkisuus tarjoaa hyvän esimerkin, jonka avulla voidaan peilata edellä esitettyjä kysymyksiä naisista, mediasta ja politiikasta. Muista viime aikoina paljon esillä olleista poliitikoista, kuten vaikkapa Riitta Uosukaisesta, Arja Alhosta, Elisabeth Rehnistä, Maija Perhosta tai Satu Hassista poiketen Kirsi Piha on vetänyt selvemmin rajaa ”naisiin” ja feminismiin. Piha korostaa mielellään olevansa ”nuorten” tai oman sukupolvensa asialla.

Edellä mainitun Helsingin Sanomien kuu-kausiliitteen mukaan kokoomuksen europarlamentaarikko Kirsi Piha oli viime vuonna aikakauslehtien kansikuvakuningattarien seitsemäs. Piha sai paljon julkisuutta nuorimpana kansanedustajana noustessaan eduskuntaan keväällä 1994 Ilkka Suomisen varaedustajana. Lisää huomiota tuli kiintiöiden vastustamisesta tasa-arvolain uudistuksen yhteydessä.

Tarkasteltava asiakysymys on sukupuolikiintiöiden merkitys tasa-arvon edistäjinä, joka on lyömätön esimerkki ”kovasta naispoliittisesta kysymyksestä” ja sen (media)määrittelystä. Tapauksessa yhdistyvät niin tasa-arvo ja mediajulkisuus, naisidentiteetti ja solidaarisuus kuin yksilöön, yhteiskuntaan, poliittiseen muutokseen ja politiikan henkilöitymiseen liittyvät kysymykset.

Pihan kiintiöitä vastustava puheenvuoro kuultiin lain lähetekeskustelussa:

Ed. P i h a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Itse satun kuulumaan ed. Astalan tuomitsemiin luopionaisiin, jotka emme kiintiöaloitteisiin nimiämme laittaneet. Ei kai kukaan kiistä naisten tietojen ja taitojen hyväksikäytön tarpeellisuutta myös esimerkiksi eduskunnan päätöksenteon valmistelussa. Kyse on vain siitä, etteivät kiinti-

öt välttämättä ole naisten tietojen ja taitojen arvostamisen kannalta positiivinen ilmiö vaan pikemminkin päinvastoin. Ne aiheuttavat nimittäin kykenevien naisten aliarvostamista ja alentamista ns. pakollisiksi kiintiönaisiksi.

Arvoisa puhemies! Vaikka me täällä eduskunnassa hyvin mielellämme ajattelemme, että lainsäädäntö on avain kaikkeen hyvään ja onnelliseen, olen tässä asiassa kyllä enemmän sitä mieltä, että kyse on asenteista. Tasa-arvolakiesitys sinänsä on hyvä askel tasa-arvossa eteenpäin ja siksi kannatettava esitys. Lopuksi kyllä paheksun niitä mielipiteitä, joiden mukaan kiintiöiden vastustaminen johtuisi tiedon puutteesta tai ehkä nuoresta iästä. Kyse on kuitenkin asenteista ja mielipiteistä.

41.49.1994 7) HE 90/1994 LK Ed. Piha (v)

Arvatenkin Pihan kiintiöitä vastustava puheenvuoro kiinnosti tiedotusvälineitä: olihan sen esittäjä nuori, kaunis naisedustaja. Miksi nuori naisedustaja halusi vastustaa kiintiöitä, jotka edistäisivät naisten pätevoitymistä politiikan eri alueilla tähän astista tasapuolisemmin ja joiden käytöstä oli saatu rohkaisevia kokemuksia mm. muissa Pohjoismaissa?

Tarkastelemme Kirsi Pihan kiintiöajattelun käsitellyä televisiokeskustelun (*Ajankohtaisen Kakkosen teemailta*) ja naistenlehden (*Anna*) Kirsi Pihaa koskevien henkilöhaastattelujen perusteella¹. Yksi ajankohtaisjournalismin ylläpitämiä ihanteellisia periaatteitahan on, että kansalaiset voisivat sen perusteella tehdä mm. informoituja ja rationaalisia poliittisia valintoja. Halusimme ajankohtaisohjelman vastaavan vaikkapa seuraaviin kysymyksiin: Miksi Kirsi Pihan mielestä kiintiöitä pitää vastustaa? Mihin ne johtavat ja kuka hänen mielestään kärsii tästä ongelmasta? Ketkä ovat ”intressikonfliktin” osapuolet ja mitkä ovat heidän motiivinsa? Ketkä ovat vastuussa ongelmasta? Mitä tulisi tehdä ja kenen? Ja viimeiseksi, mistä lähtökohdista KP:n ajattelu

¹ Vuosilta 1991-1996 Annan arkistosta löytyi 32 mainintaa, joista 6 laajempaa juttua kuvineen. Kiitos päätoimittaja Riitta Tuloselle, joka antoi luvan käyttää arkistoa.

tässä kysymyksessä on muotounut? Keitä KP edustaa?

Yleinen käsitys naistenlehdistä puolestaan on, että niiden tehtävänä on tarjota viihdettä ja eskapismia. Jos niillä ylipäätään katsotaan olevan jotain asiallista funkiota, se on nykyjärjestyksen ylläpitäminen: tarjota ruokareseptejä ja kodinhoito-ohjeita sekä kaupata rivien välissä kosmetiikkaa ja muuta tavaraa. Hypoteesina oli, että saisimme tietää millainen nainen Kirsi on ja odotimme tämän tiedon viihdyttävän meitä.

4. A2: viestin visualisointi

TV2 esitti *Ajankohtaisen Kakkosen* teemaillaan ”*Kikkelikortista kiintiöihin – mitä on tapahtunut tasa-arvolle?*” 7.2.1995 ja se uusittiin seuraavana päivänä. Perinteisestä paneelikeskustelusta kevennettyä kahden tunnin maraton-ohjelmaa lanseerattiin väittelynä ”kiintiöistä, naisverkostoista, naisten vallanhalusta ja miehistä” (TV2:n lehdistötiedote). Vaikka ohjelman virallisuudessa oltiinkin edetty aste poliittisesta debatista talk shown suuntaan - insertteineen ja musiikkiosuiksineen - ohjelmaan oli kuitenkin värvätty tavanomainen kaarti toimittajia, tutkijoita, poliitikkoja ja ayliikkeen edustajia Jaana Kuusipalosta, Anneli Jätteenmäestä ja Outi Ojalasta Arne Laitiseen ja Erkki J. Partaseen.

Studiassa oli myös Naispuolueen kansanedustajaehdokas Tarja Smura. Keskustelun varsinaiseksi kiintiötähdeksi tuotiin kulisseista lavalle kuitenkin Kirsi Piha:

(AF=toimittaja Anne Flinkkilä, KP=Kirsi Piha)²

AF: Niin Kirsi Piha, sinä vastustat näitä sukupuolikiintiöitä ankarasti. Minkä takia?

KP: (...) ehkä sen takia et mun mielestä tasa-arvon perusajatus on se että miehiä ja naisia katsotaa yksilöinä ja kiintiöt edesauttaa sitä että sukupuolesta tulee yksi kriteeri tiettyihin tehtäviin pääsemiseksi ja mun mieltä kriteerin pitä olla just se pätevyys ja koulutus eikä se että onko hän mies vai nainen.

AF: Eli siksi äänestit eduskunnassakin sukupuolikiintiöitä vastaan?

KP: Kyllä ja haluan korostaa sitä etten tietenkään äänestänyt tasa-arvoa vastaan vaan mun käsitys tasa-arvosta on ehkä on hiukan erilainen.

AF: No miten sitten itse kuvittelet pääseväsi vallassa eteenpäin ilman kiintiöitä?

KP: No mä uskon että tasa-arvon eteneminen on ehkä enemmän asenneongelma kuin lainsäädännöllinen ongelma ja ja mä oon aika optimistinen siinä että asenteet on muuttumassa positiivisemman suuntaan ja uskon myös sen että kun tasa-arvolain toinen muotoiluhan olis ollu se että naisia ja miehiä valitaan tasapuolisesti niin uskon sen että koska ehkä eduskuntatalon ulkopuolella asenteet on tasa-arvosempi kuin asenteet talon sisäpuolella niin ne asenteet sieltä ei voi olla painostamatta asenteita talon sisällä ja sen tähden olisin uskonut että oltas selvitty ilman prosentuaalisia kiintiöitä.

AF: Mutta onko nyt niin että kun olet nuori ihminen ja nuori kansanedustaja niin olet sellainen henkilö jolla ei ole vielä taudin tuntoa eli itse asiassa nämä vanhemmat naiskansanedustajat lähes järjestään kannattivat kiintiöitä?

KP: Kyllä joo mutta että mun mielestä on eräänlaista mielipiderasismia sanoo että koska hän on nuori niin hän on jotain mieltä tai että koska hän on vanha niin hän on jotain mieltä et mä vakaasti uskon että oma ajattelumalli on oikea ja tottakai oman omantuntoni mukaan äänestin ja toiset äänestivät oman omantuntonsa mukaan ja meilon varmaan niinkun mä sanoin tavoite on takuulla sama eli tasa-arvoisuus mutta keinot on varmaan erilaiset sitte...”

Vaikka kahteen tuntiin oli mahdutettu useita tasa-arvotemoja, Pihan rooli kiintiöitä vastustavana nuoren polven naiskansanedustajana pysyi yllä lähes läpi koko keskustelun. Piha toisti puheenvuoroissaan arkikielellä eduskunnassa esittämänsä linjanvedon: hänen vakaumuksenaan on kiintiöiden vastustaminen niiden naisten osaamista ja kykyjä halventa-

² Videonauhalla litteroinut Minna Aslama.

van luonteen vuoksi. Tasa-arvo oli edelleenkin myös TV-ohjelmassa Pihalle yksilöiden asennekysymys, joka saa positiivista kaikua erityisesti eduskuntaa edistyksellisemmässä ympäröivässä yhteiskunnassa.

Kiintoisasti Piha painotti edelleenkin näkemystään omana kantanaan, mutta ei juurikaan taustoittanut henkilökohtaisen vakauksensa ja tasa-arvonäkemyksensä syitä. Iällä ja Pihan edustaman sukupolven asenteilla ei asian kanssa ollut mitään tekemistä; kuitenkin Piha ei edelleenkään samanaikaisesti uskonut että *“oman sukupolveni naiset myöskään haluaisivat tulla valituiksi kiintiöiden perusteella vaan he pitävät itseään riittävän pätevinä et he eivät tarvitse kiintiöitä”* tai *“et naiset ja miehet on erilaisia sukupuolensa perusteella et must tuntuu et meillon esimerkiksi sukupolven perusteella erilaisii intressejä paljon enemmän”*.

Piha havainnollisti keskustelussa politiikan persoonakeskeisyyttä henkilöimällä itsensä hankasti vakaumukseksi kiintiövastustajaksi (*“mä vakaasti uskon että oma ajattelumalli on oikea ja tottakai oman omantuntoni mukaan äänestin”*) ja kansanedustaja-ammatin edustajaksi (*“jos mä istun siellä [naiskansanedustajien] seminaarissa ja kuuntelen koska mä haluan tietoa se ei tarkoita sitä että se on mun mielest on oikein et naisverkosto on päättäny”*). Kuitenkin teema naiseudesta ja mieheydestä yleensä toi puheeseen mukaan passiivin ja etäännyttämisen, aivan kuin Piha itse ei kuuluisi heihin naisiin:

“...mut ehkä työkulttuurista vois sanoo et eduskunnassakin on hiukan ero (...) miehet jää saunomaan ja kaljalle ja muuta ja voi sanoo et joskus jopa kadehdin sitäkin kulttuuria mut tottakai se johtuu siitä et naiset joutuu ehkä vielä hoitamaan sen kodin ja ne lapset ja muut niin heil on kiire kotiin ja he hoitaa työasiat tehokkaasti työajalla mut et sekään ei oo huono asia se on vaan erilainen kulttuuri”.

Pihan kiintiötähteyks ei toki ollut kansanedustajan itsensä ylläpitämä, vaan myös ohjelman toimittajat viittasivat häneen useimmiten niiden vastustajana. Toinen Pihan keskeinen sanoma oli selitellä sosiaalisen leikkauksia kokoomuslaisen näkökulmasta,

mutta muita - vaikkapa tavallisen naisen tai arkisen Kirsi Pihan - rooleja ei hänelle juuri tarjottu, eikä Piha niitä itselleen ottanut. Kaikenkaikkiaan Ajankohtaisen Kakkosen tasa-arvokeskustelu toimi Pihan eduskuntapuheen televisiostudioon tuotuna versiona. Kiintiökannanoton taustoja ja päätävällisen henkilökohtaisen näkemyksen perusteita ei Pihalta tivattu. Katsojille heijastui ruudusta paljon keskustellulle kannanotolle kaksiulotteiset kasvot, ei muuta.

5. Anna: “pullantuoksuinen tausta”

Myös perinteisesti populaarit joukkoviestimet ja lajityypit visailuohjelmista iltapäiväpressiin ja naistenlehtiin ovat pysyneet ansiokkaasti *infotainment* ja *faction* -trendien mukana. Jos esimerkiksi naistenlehtien perinteinen malli on ollut hahmottaa maailmaa pienistä arjen osista rakentuvaksi naiskeskeiseksi kokonaisuudeksi (McCracken 1993), on nyt kauneus- ja ruokavinkkien sekä sosieteettiromanssien rinnalle olennaiseksi osaksi lehtien tavallista artikkelitarjontaa noussut keskustelua sosiaalipolitiikasta, naistutkijoiden haastatteluja sekä henkilökuvia naispoliitikoista.

Jos politiikka on aina kelvannut populaarille medialle, niin populaarikin alkaa kelvata politiikalle. Kiintiökysymys ylsi myös naistenlehtiin, tosin niille sopivassa samassa paketissa yhdessä henkilökuvan ja kuvauksissa käytetyn kosmetiikan esittelyn kanssa:

Kansanedustaja Kirsi Piha ei ole Kokoomuksen hempeä unelma. Pikemminkin hän kuuluu puolueen ’viinaslaisiin’, joiden mielestä ’suu säkkiä myöden’ ja ’jos ei työtä tee, ei syömänkään pidä.’ Arkadianmäeltä on vain muutama kortteli sille pihalle, jolta Kirsi on läksynsä oppinut. (...)

Unelmatorttu ja korvapuustit. Ne olivat Kirsi Pihan, 28, bravuurinumero silloin, kun hän koulun kotitaloustuntien innoittamana linnoittautui kodin keittiöön. Jo siihen aikaan Kirsissä ilmeni taipumus täydellisyys tavoitteluun, tuohon äidiltä perittyyn ominaisuuteen.

Kaiken huipuksi hän esiintyi ensi kerran Arkadianmäen puhujanpöntössä naiskiintiöiden vastustajana. Pahat kielet kertovat,

että strategina hääräsi tutorisä Zyskovicz: hän oli se, joka myönsi Kirsillemme luvan esittää vastapuheenvuoron. Vaikka kyseessä olikin tosi vakaumus – Kirsi oli oikeasti sitä mieltä, että kiintiöt halventavat naista – kyseessä oli myös suunniteltu veto.” (...)

“Meikki ja hiukset: Outi Varppee, Kanebo/Schwartzkopf.

Iholla meikin levitystä helpottava ja sen kestoä edistävä kauneuslääke 10 Seconds Beauty Essence, joka kosteuttaa ja kiinteyttää ihoa välittömästi. Exclusive Bio Total Finish -meikkipuuteri, sävy OC-C9 antaa kevyen mattapinnan sekä UV-suojan...” (kuvateksti) Anna 5/96: “Politiikan Puppu Söpö?” (Asta Leppä, kuvat Paula Kukkonen)

Leipurintaitoja ja viinaslaisuutta yhdistävä profiilijuttu Kirsi Pihasta ei liene kovinta poliittista journalismia. Kuitenkin se kertoo jo huikeasti laveamman ja monipuolisemman tarinan vakaumuksenaan kiintiötä vastustavasta nuoresta naispolitiikasta ja lyhyessäkin kappaleessa kannanoton taustasta kuin Ajankohtaisen Kakkosen eduskuntapuheen toisto. Kunnianhimoisen Pihan tie Töölön pihoilta Kauppakorkean kautta Arkadianmäen suosikiksi kuvaa omalla tavallaan poliitikon urakehityksen. Samoin kiintiöpuheenvuoron taktinen ajoitus nostetaan suoraan esille.

Mediakentän kaupallistumisen ja viihteellistymisen myötä on väitetty, että julkisen alueen rinnalle on muodostunut kokonaan uusi “populaari julkisen alue” (esim. Livingstone & Lunt 1994; Sreberny-Mohammadi & van Zoonen, tulossa; vrt. Habermas 1989). Käsite kuvaa julkisten teemojen esiintuomista median viihteellisten lajityyppien kautta. Tämän popularisoinnin keskeinen ominaisuus on julkisten teemojen ja politiikan “intimisaatio” (van Zoonen 1991): yleisiä (poliittisia) teemoja lähestytään niiden piirteiden avulla, joiden perinteisesti on katsottu kuuluvan yksityisen alueen piiriin. Poliitiikan julkisuudessa asiakyymysten henkilöityminen sekä tunteiden ja kokemusten tarkastelu nostetaan institutionaalisuuden ja asiantuntijuuden rinnalle – ja jopa sitä tärkeämmiksi. Ajatus ei sinänsä ole uusi eikä vieras ainakaan poliitikkojen konsulteille - amerikkalainen me-

diakritiikki on kiinnittänyt siihen huomiota aina Nixonin kuuluisasta “Checkers-puheesta” asti (1952!, ks. esim. Sennett 1978; vrt. Lasch 1979), mutta itse termi ja ilmiön laajuus ehkä on.

Toki Annan artikkelin intimisaatio saattaa hämärtää kiintiötematiikan yhteiskunnallista merkitystä ja muuta Pihan ajamaa poliittista linjaa. Toisaalta kärjistäen: mistä kansalaisten oletetaan löytävän laajempaa kontekstia uutisten sähköitsikoille, jos taustoittavat ajankohtaisohjelmat tyytyvät esittämään eduskuntapuheiden uusintoja hieman muokatussa muodossa? Onkin ymmärrettävää ja jopa kunnioitettavaa, että monet naiskansanedustajat uskaltavat mukaan populaarin median myllyyn. Siellä riittää julkisuutta ja näkyvyyttä hyvässä ja pahassa; parhaimmillaan garderoobin esittelyn tai tunteiden tilittämisen lomaan voi uittaa uutisten revolverihaastatteluista ja tiukkarajaisista paneelikeskusteluista syrjäänpuotoavia näkemysten syventäviä perusteluja.

6. Olisiko populaarista mediasta naisten valtaväyläksi?

Kirsin kiintiöiden vastustuksen erilainen, klišeisistä odotuksista poikkeava käsittely antaa aiheen tarkastella laajemminkin naisten suhdetta valtaan. Jos Suomessa “valittujen” naisten matka vallan keskustaan on tähän asti käynyt lähestulkoon yksinomaan puolueiden kautta (Kuitunen 1997; Sundberg 1995), onko mahdollista, että media voisi toimia uutena, vaihtoehtoisena ja naisille edullisempänä väylänä poliittiseen osallistumiseen – samaan tapaan kuin naiset muissa Pohjoismaissa ovat saaneet äänensä kuuluviin vaihtoehtoisen kansalaisvaikuttamisen kautta. Voisiko sen myötä jopa muotoutua uusi naiset piiriinsä sulkeva kansalaisyhteiskunta?

Mielenkiintoista on, että sukupuolieron politiikka on voimallisimmin noussut julkisuuteen kaupallisen median ja populaarien mediatuotteiden välityksellä: vaalimainonta eri välineissä, naistenlehdet, naisten vaalikeskustelut kaapelikanava PTV:ssä. Vaikka patriarkaatti yksityisen piirissä onkin laajemmin ottaen murentunut etenkin sodan jälkeen syntyneissä sukupolvissa, on esitetty, että julkisen alueella

se on vahvistunut hyvinvointivaltion myötä (Allén 1993). Onko valtion ohjaus ja sähköisen viestinnän demokraattinen kontrolli kaikesta sinänsä ansiokkaasta tasa-arvosuunnittelusta ja -työstä huolimatta pikemminkin vahvistanut sukupuolirakenteita kuin purkanut niitä? Varsinkin nuoremmat naiskatsojat ja -kuuntelijat ovat kanavansa valinneet ainakin tilastojen valossa.

Politiikan popularisaatio ja intimisaatio mediassa merkitseekin erityisesti ja erityisellä tavalla naisille – naisille esillä mediassa, naisille mediayleisöinä ja naisille kansalaisina, jotka muodostavat erilaisia alliansseja monen-tyyppistä poliittista toimintaa ajatellen. Poliitiikan ja median naistutkijat ovat jo pitkään keskustelleet ja kritisoineet sukupuolistunutta jaottelua julkiseen ja yksityiseen (esim. Fraser 1989; MacLaughlin 1993; van Zoonen 1991 & 1994). Median sisällä jaottelu todentuu mm. uutisten lajitteluun koviin ja pehmeisiin uutisiin (ks. Savolainen 1995).

Julkisen alueen käsitettä on kritisoitu toisaalta sukupuolen poissulkevana, toisaalta populaarin median mahdollisuuksia huomioimattomana lähestymistapana (ks. Dahlgren 1995; Fraser 1987; McLaughlin 1993). Samoin joukkoviestinnän ja journalismin tutkijat ovat pohdineet kaupallistumisen, viihteellistymisen ja yksityistymisen tuottamaa julkisen alueen ”liiallista” kevenemistä (vrt. esim. Sparks 1991) ja toisaalta sen erityisesti naisille tarjoamia uusia julkisuuden mahdollisuuksia. Lisäksi on nostettu esiin yksityisen ja populaarin merkitys juuri naisyleisöille. Populaarin tuottamaa mielihyvää ja yksityisen alueen tematisointia on ihannoitu naisten tärkeiden asioiden ja kokemusten airueena (Brown 1990; Fiske 1994; Masciarotte 1991; Pedersen 1993). Toisaalta yleisöjen moninaisuus ja intimisaation mahdollinen vaikutus voi johtaa entistä syvempään kahtiajakoon sukupuolten välillä. (Ang & Hermes 1996; van Zoonen 1991)

Näyttää siltä, että popularisaation ja intimisaation trendi on kaksiteräinen miekka naisten esiintymiselle mediassa ja poliittiselle aktivoitumiselle median ansiosta. Optimistisin katsontakanta on, että populaari mielihyvä - populaarin kansaa korostavassa merkityksessä - on arkipäivän politiikan polttoainetta auttaen

ihmisiä selviytymään sen avulla siitä, mitä on käsillä (de Certeau 1994 sanoin *make do*). Arkipäivän politiikka antaa ruohonjuuritasolla tavalliselle kansalle aineksia virallisen kriittiseen arviointiin ja vastustamiseen (Fiske 1989; 1993).

Tätä ajatusmallia seuraamalla voisi päätellä, että televisiohömpä ja naistenlehdet populaareina viestinviejinä voisivat ajoittain muodostaa juuri sen ”populaarin julkisen alueen”, jonka avulla kansalaiset saavat tietoa, kykenevät debattiin ja arviointiin, ja ehkä jopa ryhtyvät poliittiseen toimintaan yhteiskunnallisesti merkittävien yhteisten teemojen tiimoilta. Voisi myös olettaa, että tämä pätsisi varsinkin ”naiserityisiin” kysymyksiin. Ensinnäkin kaupallistuminen ja viihteellistyminen on nostanut mediaan, erityisesti televisioon esille yhä enemmän naisia (vrt. esim. Pedersen 1993). Samoin ihmishuolaiheet, joiden ajatellaan kiinnostavan juuri naisia, korostuvat popularisoitumisen ja intimisaation myötä yhä useammassa medioissa ja niiden ohjelmatyypeissä.

Erityisesti televisio on asettanut politiikan tekemiselle jatkuvasti uusia vaatimuksia. Sen myötä politiikan pääareena siirtyi lopullisesti julkisilta paikoilta yksityisiin ”sisä-tiloihin” (Diamond et al 1993). Varsinkin ruutua koskee julkisen ja yksityisen yhteenkietoutuminen viihteellistymisen ja kaupallistumisen myötä: traditionaaliset TV-journalismin muodot uutisista ja ajankohtaisohjelmista dokumentteihin lainaavat yhä enemmän elementtejä viihteellisiltä lajityypeiltä (Dahlgren 1995). *Infotainment*, tiedon ja viihteen yhdistäminen, sekä *faction*, faktan ja kuvitteellisten piirteiden sekoitus, ovat käsitteitä, jotka pätevät yhä useamman televisio-ohjelman kuvaamiseen. Jopa uutisjournalismi stimuloi voimakkaasti poliittisten näytösten rakentamista, jonka tyyppisiä keinoja ovat dramatisointi, yksinkertaistaminen ja henkilöiminen (Edelman 1988).

Kuitenkin viihteen vapaudella on rajansa – ainakin naisille. Median populaarit ja intiimit piirteet ovat aina provosoineet kritiikkiä: viihteellinen ja henkilöivä asioiden esittäminen mediassa vieraannuttaa lukijansa, kuuntelijansa ja katsojansa niiden yleisesti ja yhteiskunnallisesti merkittävistä piirteistä. Tunteiden painoarvo selättää analyyttisen ja kriittisen ar-

violin. Naispoliittisen kannalta populaarin trendi voi myös merkitä, että julkisen ja yksityisen, "nais- ja miesteemojen" välinen juopa on ja pysyy tai jopa syvenee. Vaikka "naisten aiheet" olisivat yhä mediakelpoisempia, eivät ne välttämättä saa edelleenkaan yhtään enempää poliittista painoarvoa (van Zoonen 1991; 1994). Tasa-arvon, naispoliittisuuden ja naisliikkeen näkökulmista "populaarin" naisille viritämä arjen politiikka, mielihyvä ja resistanssi (vrt. Brown 1990) tuntuvat utopistiselta mediaromantiikalta.

Saippuaoppea, viihdettä ja romantiikkaa on mediassa ollut tarjolla alusta asti, mutta niiden tarkoitus oli ja on edelleenkin myydä saippuaa, ei vapauttaa ketään. Muutokset naisen asemassa, josta Kirsi Pihan sukupolven kuuluvat naiset ovat päässeet osallisiksi, ovat paljolti naisliikkeen poliittisen toiminnan, eivätkä tiedotusvälineiden, varsinkaan populaarikulttuurin "vallankumouksellisen potentiaalin" ansiota. Asia on pikemminkin päinvastoin: tasa-arvokysymysten ja feminismi(e)n esiinouseminen sekä naisten yhteiskunnallisen aseman paraneminen ovat yksi osoitus siitä, että mediajulkisuuden valta on rajallinen.

7. Naiset muutosagentteina vai muutosten kohteina?

Koska media on merkittävä kaupallisen toiminnan haara, jonka hallinta herättää sekä kansallisia (neljäs maanpäällinen tv-kanava 1996, Aamulehden ja MTV:n fuusio 1997) että ylikansallisia intohimoja ("rajattomat" markkinat, "amerikkalaistumisen" kritiikki, huoli tv-väkivallasta, videoiteista...), ei sen välittämien kuvien ja diskurssien kritiikkiä kannata jättää sen itsensä varaan.

Tarja Savolaisen (1995, 73) mukaan on olemassa kaksi eri feminististä mediakritiikkiä, joista "perinteinen" kiinnittää huomionsa ennen kaikkea naisten ja naisten asioiden puutumiseen mm. uutisista ja jonka tarjoama "ratkaisu" on naistoimittajien määrän lisääminen. Kuten kokemus jo näyttää, esimerkiksi Suomessa, jossa naisten osuus toimittajista on pitkään ollut suunnilleen puolet, merkittävää muutosta ei ole kuitenkaan havaittavissa. "Uudempi" kritiikki taas korostaa ilmiöiden kontekstisidonnai-

suutta ja tarkastelee subjektia ja sen esittämistä muuttuvina ilmiöinä. Naisten määrän lisääminen on usein yhtä hyvin merkinnyt tiukempaa sitomista perinteisiin sukupuolirooleihin: koristeiksi, talk-show -olohuoneen kodin hengettäriksi ja viihdeohjelmien megabimboiksi.

Uudempi mediakritiikki pohtiikin julkisen ja yksityisen muuttuvia merkityksiä, joissa rajankäynti tapahtuu pitkälti mediajulkisuudessa. Poliittikan tutkimuksen kohteeksi - politiikaksi - taas on määritelty julkinen, tähän asti pitkälti miesten hallitsema elämänalue. Naisista on tullut "kansalaisia", politiikan tutkimuksen kohteita, lähinnä silloin kun he ovat osallistuneet näihin julkisiksi tai miehiseksi ymmärrettyihin alueisiin tai instituutioihin, ja varsinkin silloin kun on voitu osoittaa, että naiset poikkeavat "normaalista" mieheksi ymmärretystä poliittisesta toimijasta.³ Muuten sukupuoli on "yksityisenä" rajattu tutkimuksen ulkopuolelle. Sama "julkinen" on tietysti ollut myös poliittisen ja "tutkivan" journalismin kohde.

Savolainen lainaa Patricia Hollandia (1987), jonka mukaan naiset pääsivät BBC:ssä lukemaan uutisia vasta kun uutiset eivät enää viestineet yhtenäistä maailmaa, vaan ainoastaan välittivät ajankohtaisia tapahtumia. Tämä liittyi puolestaan yleiseen maailmankuvan muutokseen ja näkemykseen jonka mukaan yhtenäistä maailmaa ja katsojajoukkoa ei enää ole, eivätkä uutisetkaan voi enää viestiä yhtenäisyyttä: uutistenlukija ei enää edustanut uutisen alkuperää, vaan hänestä tuli pelkkä välittäjä, juontaja, ruutukasvo.

Onko poliitikoille käymässä samoin? Voivatko he enää uskottavasti edustaa mitään kansalaisjoukkoa saadakseen tarvittavan määrän ääniä? Toimivatko he vain markkinavoimien ja ylikansallisten päätöksentekojen saneleman politiikan visuaalisina viesteinä, "jonka tärkeimpiä ominaisuuksia ovat ammattitaito ja henkilökohtainen vetovoima" (Holland 1987)? Kirsi Pihan ammattitaidosta kieli, että hän kaikin keinoin, mm. NATO:a ja presidentin asemaa ulkopoliitikassa koskevilla viimeaikai-

³ Ovatt esimerkiksi "passiivisempia", "epävarmempia" tai "konservatiivisempia" äänestäjiä.

silla kannanotoillaan pyrkii muokkaamaan käsitystä itsestään "valtiomiehenä". Se missä vetovoimaa arvioidaan, on kuitenkin populaari julkisen alue. Siellä Piha on nousevan nuorison edustaja farkkuineen, reppuineen ja media-alalla toimivine poikaystävineen. Kuluvana vuonna Piha on edelleen näyttävästi esillä: Anna 23/97 esittelee "Kirsi Pihan vaativan elämäntavan" kolmella ja puolella aukeamalla 19:n värikuvan kera. Piha esiintyy Iltalehdessä, Nelosen Akkakapakassa ja niin edelleen. Julkisuus tuottaa tulosta: kesällä Iltasanomien kyselyssä Pihan toimintaan Europarlamentissa oltiin toiseksi tyytyväisempiä. Epäselväksi jää kuitenkin minkä asioiden ajamisessa Kirsi Pihaan oltiin erityisen tyytyväisiä.

Kovan ja pehmeän mediapolitiikoinnin aluejako ei ole vielä läheskään vakiintunut, mutta muutos on joka tapauksessa ollut varsin nopea. Yhdysvalloissakin "pehmeiden mediaformaatiin" "talk-show -kampanjoinnin" ja "interaktiivisen kansalaisosallistumisen" alkuna pidetään vuoden 1992 presidentinvaalikampanjaa (Diamond et al 1993). Muistelkaa Clintonia soittamassa saksofonia mustat lasit silmillä Arsenio Hall-showssa. Entä kuka olisi voinut kuvitella Mauno ja Tellervo Koivistoa yhdessä leipomassa karjalalanpiirakoita ylipäänsä missään showssa? Olisiko kukaan uskaltanut edes kysyä?

Entä sitten kun kiintiöt ja karjalanpiirakatkaan eivät kiinnosta enää ketään? Poliitikot eivät voi pysyä mediasta poissa. Entä jollei ajankohtaisjournalismi taustoita, tyydytäänkö perinteisen naistenlehtijournalismin tyyliseen ihmissuhteiden ja vaatetusvalintojen sävyttämään kontekstualisointiin? Ongelmia seuraa, kun kovenevassa kilpailussa kierroksia täytyy koko ajan lisätä myös ajankohtaisohjelmissa yleisön mielenkiinnon herättämiseksi ja ylläpitämiseksi samaan tapaan kuin väkivalta- ja seksiviihteessä. Nykyään yhä useammin jälkimmäiset tarjoavat edellisille ainekset. Osallistuvatko poliitikot seuraavissa vaaleissa *Revä vasten revää* -showhun vai *Keskitytäänkö olennaiseen* Tupolev Bros:in tuottamassa visailuissa? Ei liene vaikea kuvitella minkälaisia valmiuksia edelletään niihin osallistuvilta naispolitiikoilta.

LÄHTEET

- Allén, Tuovi (1993): Sukupuolten tasa-arvon pohjoismainen malli. Hyvinvointivaltio, patriarkaatti ja keskeneräinen emansipaatio. Teoksessa Varsa, Hannele (toim.): *Turhaa työtä Suomi-neito? Naisten työ rakennemurroksessa*. Sosiaali- ja terveysministeriö, Tasa-arvojulkaissuja, Sarja B: Tiedotteita 1: 162-164.
- Ang, Ien and Hermes, Joke (1996): Gender and/in media consumption. Teoksessa Ang, Ien: *Livingroom Wars. Rethinking Media Audiences for a Postmodern World*. Routledge, New York.
- Brown, Mary Ellen (1990) (ed.): *Television and Women's Culture. The Politics of the Popular*. Sage, London, Newbury Park & New Delhi.
- de Certeau, Michel (1984): *The Practice of Everyday Life*. University of California Press, Berkeley.
- Dahlgren, Peter (1995): *Television and the Public Sphere. Citizenship, Democracy and the Media*. Sage, London, Thousand Oaks & New Delhi.
- Diamond, Edwin, McKay, Martha and Silverman, Robert (1993): Pop goes politics. *New Media, Interactive Formats, and the 1992 Presidential Campaign. American Behavioral Scientist* 37:2, November 1993, pp. 257-261.
- Edelman, Murray (1988): *Constructing the Political Spectacle*. University of Chicago Press, Chicago.
- Fiske, John (1989): *Reading the Popular*. Unwin Hyman, Boston.
- Fiske, John (1993): *Power Works Power Plays*. Verso, New York.
- Fiske, John (1994): *Media Matters. Everyday Culture and Political Change*. University of Minnesota Press, Minneapolis & London.
- Fraser, Nancy (1989): *Unruly Practices. Power Discourse and Gender in Contemporary Social Theory*. University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Habermas, Jürgen (1989): *The Structural Transformation of the Public Sphere. An Inquiry into a Category of Bourgeois Public Sphere*. Polity Press, Cambridge.
- Holland, Patricia (1987): When a woman reads the news. Teoksessa Baehr & Dyer: *Boxed In: Women and Television*. Pandora, London and New York.
- Julkunen, Raija (1995): Kootut selitykset. *Naistutkimus* 2/95, s. 58-59.
- Kahn, Kim Fridkin (1996): *The Political Consequences of Being a Woman. How Stereotypes Influence the Conduct and Consequences of Political Campaigns*. Columbia University Press, New York and Chichester, West Sussex.
- Kuitunen, Soile (1997): Naiset politiikan uraportilla – ikuisia häviäjiä? Teoksessa Helander, Kuitunen, Paltemaa (toim.): *Kansalaisesta aktiiviksi, aktiivista edustajaksi. Tutkimus vuoden 1995 eduskuntavaaleista ja niiden ehdokasasetelusta*. Turun yliopisto, Valtio-oppi, Valtio-opillisia tutkimuksia n:o 51.
- Lammi-Taskula, Johanna (toim.) (1994): *Sukupuoli, media ja presidentinvaalit*. Sosiaali- ja terveysministeriön tasa-arvojulkaissuja 1/1994, Helsinki.
- Lasch, Christopher (1979): *The Culture of Narcissism*.

- American Life in an Age of Diminishing Expectations*. Warner Books, New York.
- Livingstone, Sonia (1994): Watching talk: gender and engagement in the viewing of audience discussion programmes. *Media, Culture and Society* Vol. 16, pp. 429-447.
- Livingstone, Sonia and Lunt, Peter (1994): *Talk on Television. Audience Participation and the Public Debate*. Routledge, London & New York.
- Masciarotte, Gloria-Jean (1991): C'mon Girl: Oprah Winfrey and the Discourse of Feminine Talk. *Gender* 11/Fall 1991, pp. 81-110.
- McCracken, Ellen (1993): *Decoding Women's Magazines*. St. Martin Press, New York.
- McLaughlin, Lisa (1993): Feminism, the public sphere, media and democracy. *Media, Culture and Society* Vol. 15, 599-620.
- Norris, Pippa (ed.) (1996): *Women, the Media and Politics*. Oxford University Press, New York.
- Norris, Pippa and Lovenduski, Joni (1995): *Political Recruitment*. Cambridge UP, Cambridge.
- Pedersen, Vibeke (1993): Soap, Pin-up and Burlesque. Commercialization and Femininity in Danish Television. *NORA, Nordic Journal of Women's Studies* 1: 2, pp. 74-89.
- Ross, Karen (1995): Gender and party politics: how the press reported the Labour leadership campaign. *Media, Culture and Society* Vol. 17, pp. 499-509.
- Savolainen, Tarja (1995): Naiset, uutiset ja feminismit. Teoksessa Sana, Elina (toim.): *Naiset, miehet ja uutiset*. Yleisradion tasa-arvotoimikunnan julkaisu A:1/1995. Yleisradio Oy, Helsinki.
- Sennett, Richard (1978): *The Fall of Public Man. On the Social Psychology of Capitalism*. Vintage Books, New York.
- Sreberny-Mohammadi, Annabelle & van Zoonen, Liesbet (eds.): *Women's Politics and Communication*. Hampton Press, New York, forthcoming 1997.
- Sreberny-Mohammadi, Annabelle and Ross, Karen (1996): Playing house – gender, politics and the news media in Britain. *Media, Culture and Society*, Vol. 19, pp. 101-109.
- Sreberny-Mohammadi, Annabelle and Ross, Karen (1996): Women MPs and the Media. Representing the Body Politic. *Parliamentary Affairs* 49:1, s. 103-115.
- Sundberg, Jan (1995): Women in Scandinavian Party Organizations. In L. Karvonen and P. Selle (eds.) *Closing the Gap. Women in Nordic Politics*. Aldershot, Dartmouth.
- van Zoonen, Liesbet (1991): A Tyranny of Intimacy? Women, Femininity and Television News. Teoksessa P. Dahlgren, Peter and C. Sparks (eds.): *Communication and Citizenship. Journalism and the Public Sphere in the Media Age*. Routledge, London & New York.
- van Zoonen, Liesbet (1994): *Feminist Media Studies*. Sage, London, Thousand Oaks & New Delhi.